

El Pla d'Actuacions en Fosses de la Guerra Civil 2021-2022 del Govern de les Illes Balears preveu dur a terme una primera actuació al cementeri nou de Sant Francesc Xavier, a Formentera. Així ho va aprovar la Comissió Tècnica de Desapareguts i Fosses de les Illes Balears el passat 19 de novembre, un òrgan que compta amb la participació del Fòrum per a la Memòria d'Eivissa i Formentera. I així ho han explicat avui la consellera de Patrimoni, Raquel Guasch, i el secretari autonòmic de Memòria Democràtica i Bon Govern, Jesús Jurado, en la presentació que s'ha fet al mateix cementeri. La vicepresidenta Ana Juan i l'historiador Antoni Ferrer també han assistit a l'acte.

L'actuació prevista al cementeri nou de Sant Francesc Xavier és una de les més importants que es duran a terme, pel nombre de víctimes que s'hi podrien localitzar i la delimitació clara de les zones on seria viable l'exhumació. La incorporació d'aquesta actuació dins el tercer pla d'exhumacions és fruit de l'estudi històric elaborat per Antoni Ferrer, que dona per definitiva la xifra de 58 víctimes mortals del penal de Formentera entre 1941 i 1942 i defineix tres indrets del cementiri de Sant Francesc on es poden dur a terme intervencions viables per tractar de localitzar les seves restes.

L'informe, elaborat a partir de les investigacions dutes a terme fins avui i de les aportacions de diferents testimonis, recull les condicions inhumanes en què vivien els presos a Formentera: amuntegats, en instal·lacions insalubres i amb una falta generalitzada d'aliments que els abocava a la fam i, finalment, a la mort.

Per determinar la xifra exacta de víctimes mortals de la presó de Formentera, Antoni Ferrer afegeix noves fonts documentals. Fins ara s'havien analitzat els llibres del Registre Civil de Formentera i el llibre de defuncions de la parròquia de Sant Francesc Xavier, i Ferrer afegeix dues fonts més, fins ara inexplorades: els expedients d'Administració de justícia de l'Arxiu del Consell de Formentera i els padrons municipals d'habitants. Els resultats són coincidents i corroboren la xifra de 58 víctimes mortals.

Per la seva banda, la consellera de Patrimoni ha agraït al Govern balear "l'acció ferma per recuperar aquesta part de la memòria històrica i dignificar les 58 víctimes mortals, una acció bàsica per ser una societat més civilitzada i avançada i poder finalment tancar ferides". Així

mateix ha agraït l'estudi històric fet per Antoni Ferrer. Tot i això, Raquel Guasch ha assenyalat que "queda una assignatura pendent que és la dignificació des Campament perquè sigui un espai on també es recuperi la memòria històrica".

Lloc d'inhumació

Sobre el lloc d'inhumació de les víctimes, l'estudi explica que el cementeri nou de Sant Francesc es va inaugurar el 1940, uns mesos abans que es produís la primera mort documentada a la presó de Formentera, datada l'abril de 1941. No s'han trobat testimonis directes d'aquells enterraments, però sí que hi ha dos testimonis secundaris que coincideixen a indicar com a possible ubicació dos dels quatre quadrants dels quals consta el cementeri nou, ubicats a la part oest i que ja estaven acabats de construir l'any 1938. L'historiador conclou, a partir de la documentació consultada, que les inhumacions es varen fer d'acord amb el ritu cristià catòlic. El que no podem saber és si en el seu dia les tombes estaven identificades.

L'estudi inclou, com a novetat, no només informació de les víctimes mortals sinó també de la totalitat de persones que varen estar empresonades al penal de Formentera —prop de 1.500 noms— a partir de la transcripció de llistes dels padrons i el seu processament.

Fosses intervingudes actualment

Des de l'any 2014, a les Illes Balears s'ha excavat a 17 fosses: Sant Joan (2014), Porreres (2016, 2020), Sant Ferran (Formentera, 2017), Pla de Fosses 2018 (Alaró, Marratxí, Sencelles, Calvià, ses Figueretes, Lluçmajor, Santa Maria, Montuïri, el Pou de s'Àguila a Lluçmajor, el Pou de Son Lluís a Porreres), Pla de Fosses 2019-2020 (4 actuacions noves a Son Coletes, Manacor, Bunyola, Coll d'Artà i Valldemossa; segones intervencions a Sencelles, Porreres, ses Figueretes, Pou de Son Lluís i Santa Maria).

29 de desembre de 2020

Àrea de Comunicació

Consell de Formentera